

RESSAM-MÜZİSYEN BİR SANAT MELEĞİ

FRUMET TEKTAŞ

TAHA TOROS

1940'lı yılların -kalbi sanat sevgisiyle dopdolu olan- bir yıldızı vardı: FRUMET TEKTAŞ...

Güzel sanatların 2 büyük kolunu olan müzikle resim, onun çocukluk çağında kucak kucağa yaşadığı konulardı. 6 yaşında müziğe, 7 yaşında resme başladı. Musikinin ve resmin, özellikle heykel sanatının dünyadaki büyük merkezlerinden olan Roma şehri, onu geleceğin bir sanat meclisi olmaya hazırladı. İtalya'daki 9 yıllık yaşantısının ardından, -yine dünyanın en büyük sanat merkezi olan- Paris'te 7 yıl süren resim eğitimiyle, dört dörtlük bir sanatkar olarak yurda döndü.

Frumet Hanım, İstanbul'daki sanat hayatına filarmoni derneğini kurarak başladı. İlk resimlerini bu derneğin salonunda, 1945 yılında sergiledi. Sanat

Frumet'in orijinal bir imzası vardı.

Atatürk, isminin tam karşılığı olarak Frumet'e (Parla) adını vermişti.

dünyamızda büyük övgülerle yaşamını sürdürürken, genç denilebilecek bir çağda 4.2.1961 günü aramızdan ayrıldı.

Bu makalemizde Frumet Hanımın aile çevresinden, Roma ve Paris'teki sanat eğitiminden İstanbul'a dönüşünde girişimini ile sanat dünyamızda açtığı ve yaşattığı çığırda kısaca söz edeceğiz. Bu vesile ile Frumet Tektaş'ın sanatseverlerimize bir taututununu yapmayı gönülden bir görev sayarken onu rahmet ve saygılarla anmak istiyoruz.

FRUMET HANIMIN AİLE ÇEVRESİ

Türk diplomatları arasında büyük ün yapmış olan Suat Davaz, Frumet'in babasıdır. Hayatı, üstün hizmetlerle dolu olan

büyükelçi, Suat Davaz'ın öz geçmişi kısaca şöyle:

Konya desterdarı Ahmet Muhtar Bey'in oğlu olan Suat Davaz (1876-1941) 1888 yılında Galatasaray'a girdi. 1898 yılında birincilikle diploma aldı. Ardından başarılı bir hukuk tabisili yaptı. Hukuk Fakültesini ikmal ettiği yıl; hariciye nezaretinde görev aldı. Nezaretin hukuk müşavirliğinde ve Ticaret Müdürlüğünde bulundu. Saltanat döneminde müsteşar vekili oldu. 1921 yılında Ankara'ya geçerek Milli Mücadele Hükümeti'ne iltihak etti. Dış İşleri Bakanlığının ilk müsteşarı oldu. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Roma'da devletimizi temsil eden Suat Davaz, 1932'den 1939 yılına kadar Paris Büyükelçiliğinde

1940'lı yıllarının, Beyoğlu'ndaki sanat hayatına damgasını vuran Frumet Tektaş.

◀ Frumet'in babası. Yakın tarihimizin ünlü diplomatı Büyükelçi Suat Davaz (1846- 1941)

Frumet,
1938 yılında
erlendigi Afif
Tektaş ile

Frumet'in
genç kızlık
döneminde,
portresi
(Resim ve
Heykel
Müzesine
armışan
edilen
eserlerinden)

bulundu. 1940 yılında **Tahran Büyükelçiliğini** üstlenen Davaz, burada 22. 8.1941 günü kalb sektesinden öldü. Cenazesi İstanbul'a getirilerek, Edirnekapı Şehitliği'nde toprağa verildi. Suat Davaz, diplomathği yanında, saltanat döneminde, İstanbul'daki liselerde coğrafya ve Fransızca öğretmenliği yaptı. Hukuk Fakültesi'nde de dersler verdi. Basında hukuki makaleleri yer aldı. Hatta bir hukuk dergisi yayımla-

dı. Roma'da ve Paris'te sürdürdüğü uzun diplomatlık yaşamında, Türkiye'ye büyük itibar kazandırdı. (**Hatay**)'ın Fransızlardan kurtarılmasındaki siyasi gayretleri ve Fransız diplomatlarıyla yaptığı uzun ve çetin görüşmeler, yakın diplomasi tarihimize yer alacak övgülü olaylardandır.

Suat Davaz'ın 3'ü kız 1'i erkek olmak üzere 4 çocuğu oldu. Bunlar **Refika**, **Nuhbe**, **Frumet** ve **Sadi**'dir. En küçük kızı olan **Frumet** daha çocuk yaşlarında iken musiki ve resme olan aşırı tutkusuyla tanınırdı.

FRUMET'İN (ROMA) VE (PARİS)'TEKİ SANAT EĞİTİMİ

Babasının elçi olarak Roma'da göreve başladığı sırada, küçük Frumet belirgin kabiliyeti üzerine "Villa Medicis"'e devam etti. Resimde Fransız ekolünü izleyen bu okuldan sonra "Via Margut"'deki İtalyan Akademisi'nde eğitim gördü. Bu eğitimlerinde anatomiye ön plana aldı. Natürmort'ta ve portre'de çalışmalar yaptı.

Roma'da müzikle de uğraştı. Batı musikisinin sihri nağmelerini, devam ettiği okullarda ve kurslarda, zevkle içine sindirdi. Opera müziği üzerinde etüdü yapıtı. Babasının Roma'dan sonra Paris Büyükelçiliğine nakledilmesiyle buradaki eğitimini yalnız resim üzerinde yoğunlaştırdı. Paris'teki eğitimi 7 yıl sürdü. Temel harem Roma'da attığı bu sanat dalının gelişimini Paris'te sağladı. "André Lhote" ile "Grande Chaumière" atölyeleri onun fırçasına olgunluk kazandırdı. Frumet, Avrupada resim eğitimi yapan Türk gençlerinin en şanslısıydı. Babasının Büyükelçiliği dolayısıyla entelektüel ve seçkin bir ortamda yaşıyordu. Yabancı dostlar ve sanatkarlar arasında batı kültürü ile, zenginleşen bir dağarcığı vardı. Gerek Roma'da, gerek Paris'te ünlü Türk ressamlarıyla tanıştırılmış olması da hevesini kamçıliyordu.

Resim dalında, profesyonel nitelikte, ilk kadın ressamımız **Mihri Hanım** o yıllarda Roma'daydı. Bazı ailevi nedenler ve sosyetedeki olaylar dolayısıyla

la kırgın olarak, İstanbul'dan uzaklaşmış Roma'ya yerleşmişti. Bendeki notlarından sezindiğine göre **Mihri Hanım**, İstanbul'a geri dönmeye için eski İtihatçı kodamanları tarafından yapılan telkinlere iltifat etmemişti. Nitekim dönemin ünlü edibi olan **Süleyman Nazif** bir makalesinde, **Mihri Hanım**'ın yurttan küskün ayrılmasına değinmişti.

Öte taraftan kişisel kanaatlarına göre ve yine notlarından sezindiğine üzere **Mihri Hanım**'ın dünyada en çok sevdiği şehir (Roma)'ydı. Çünkü Roma şehri, **Mihri Hanım**'ın ilk göz ağrısıydı. Gençlik yıllarında -çevresinin bir macera olarak nitelediği- Avrupa'ya kaçışında, ilk uğrağı Roma olmuştu.

Resim eğitiminin ilk yıllarını burada geçirmiş, daha sonra Paris'e gitmişti. bu konuları özellikle resim tarihimize ve **Mihri Hanım** üzerine kalem oynatanlar pek bilmezler... **Mihri Hanım** ile ilgili bilgileri, ikinci, hatta üçüncü ağzılardan çok uydurma laflar dileyerek, yahutta daha önceki yıllarda bizim yazdıklarımızdan -değişiklik yapmaya yeltenerek- yararlanmak isterler! Bilgiçlik satmak için de kaynak göstermekten kaçınırlar!

Mihri Hanım'ın son defa yurttan ayrılarak Roma'ya yerleşmek istemesi -ileride Türkiye'de kurmayı tasarladığı- **Güzel Sanatlar Enstitüsünün** etüdleriyle ilgiliydi. (Bunların detaylarını, ileride, **Mihri Hanım**'la ilgili olarak hazırlamakta bulunduğumuz kitapta açıklayacağız.)

Mihri Hanım'ın hayal tonu, bazı kadın sanatkarlara kıyasla daha yüksekti. Macerayı andıran acılı yaşamında, eğilinli olduğu hayallerinin etkisi olmuştur. O güzel kadın ve o güzel fırça, böylece hayallerinin gerçekleşmediğini görerek, ezilip gitti.

Biz yine **Frumet Hanım**ı düşünelim. **Mihri Hanım**, Roma yıllarında, elçiliğimizi sık sık ziyaret ederdi. **Suat Davaz** ailesiyle samimi bir dostluk oluşturdu. Bu arada elçimiz ile eşinin portrelerini yaptı. Bu portreler yapılırken küçük **Frumet** başından sonuna kadar, **Mihri Hanım**'ın fırçasını heyecanla izledi. **Frumet**, **Mihri Hanım**'ı çok, ama çok severdi. **Gabriel Danacıyo** çevresin-

den, zaman zaman elçimizin aile çevresine girmiş bulunan Mihri Hanım'ın dostluğundan en çok mutlu olan Frumet Hanım'dı.

O yıllarda Roma'da biri resim, diğeri heykel dalında, yüksek düzeyde eğitim yapması için gönderilen iki Türk genci bulunuyordu. Bunlar **Refik (Epikman)** ile ilk kadın heykeltıraşlarımızdan **Sabiha Hanım**'dı.

Frumet'in Paris'li yılları da buradaki Türk ressamlarıyla tanışmasına vesile oldu. Bunların başında, Ressam **Galip Bey** geliyordu. **Galip Bey**, 20. asrın başlarında, **Sultan Abdülhamit** döneminde, Paris'e resim tahsiline gitmiş, burada Jöntürk'ler grubuna katılarak, resimli bir mizah gazetesi yayınlamıştı. 1908 inkılabından sonra, ülkeye dönmemiş, ölümüne kadar, kendisine özgü çelebilğiyle yaşamını Paris'te sürdürmüştü.

Merhum **Galip Bey**'den dinlediğimize göre, Paris'e resim eğitimi için gelenlerin çoğu kendisini ziyaret etmişler, yol göstericiliğinden ve deneylerinden yararlanmışlardır. **Galip Bey**, bunlar arasında, **Sultan Abdülhamid** döneminde İstanbul'dan Avrupa'ya kaçarak kendisini resme adayan **Mihri Hanım**'ı daima takdirle hatırlıyordu. **Sultan Reşat** döneminde Paris'e resim tahsil için gelenlerden en çok dikkatini çeken ressamlar **Hikmet Bey**lerdi. Bunlardan biri ünlü ressamımız **Hikmet Onat**'dı. Diğeri -firçısını Amerika'da kullanmış ve Türkiye'de pek tanınmamış olan- başka bir **Hikmet Bey**'di.

Galip Bey, Cumhuriyet döneminde Paris'e resim eğitimi için gelen gençlerden de söz ederdi. Bunlar arasında, Ressam **Saip** ile Seramikçi **İsmail Hakkı (Toygat)**'ını Paris'e gelir gelmez kabiliyetlerinin su yüzüne çıkartma değinirdi. Ressam **Galip Bey**'e, zaman zaman uğrayan sanatkarlar arasında, 4 genç kız bulunuyordu. Bunlar **Hale**, **Nermin**, **Frumet** ve **Selime** hanımlardı. **Frumet Hanım** için konuşurken, hep "Selim'in kızı" derdi. Yukarıda belirttiğimiz gibi **Frumet**'in babası **Suat Davaz** o yıllarda Paris Büyükelçisi idi.

Galip Bey'in sözünü ettiği genç kadın sanatkarlarımızdan

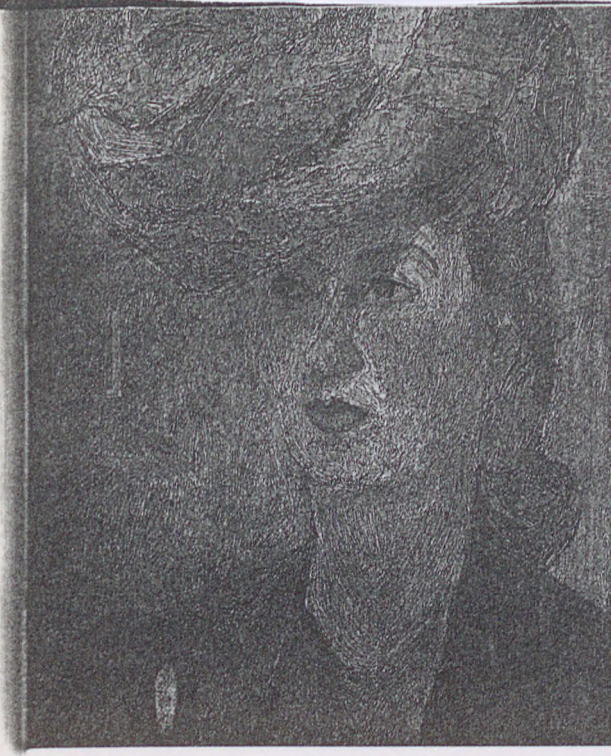
*Pipolu Adam
1945 yılında,
Filarmoni
Derneğinde ilk
sergilediği
eserlerin en çok
beğenileniydi.
(Resim ve
Heykel
Müzesine
armağan
edilmiştir.)*

Selime (Iştan) İse, ülkemizin köklü bir sanat ailesinden geliyordu. **Galip Bey** -eğitimlerini Paris'te yapmış olan- **Selime**'nin ünlü bir sanatkar olan babasını

ve ünlü amcasını çok iyi tanıyordu. Ne var ki, **Selime Hanım**, **Galip Bey**'in yaşlığı nedeniyle, uzun süre onunla çalışmadı. Ama iyi bir portre ressamı olarak

Notürmort.

*Abüst
Nahbe'nin
Portresi.*

yurda döndü. Karakalemle, sulu-
boya, pastel ve özellikle yağlıbo-
yayla küçük boy portreler yaptı.
(Kendisini, ileride hazırlayacağımız
bir başka makalede daha
yakından tanıma fırsatını bulaca-
ğız.)

İSTANBUL'DA BİR SANAT ÖNCÜSÜ

Frumet Hamim, 1938 yılında,
Paris'ten İstanbul'a döndü. Dö-
nenin tanınmış kişilerinden Afif
Tektas ile evlendi. Aynı zaman-
da İstanbul'da renkli bir sanat
hayatının kapısını açtı. Kalbi san-
at sevgisiyle dolu olan Frumet
Tektas, tanınmış müzisyen, sa-
natkar ve edebiyatçılarla bir kül-
tür çevresi oluşturdu. Bununla
yetinmeyerek İstanbul'un sanat

*Çevresinden
kadın
portreleri.*

yaşamında iz bırakan Filarmoni
derneğini kurdu.

Filarmoni derneği, sanat
çevresinde, adeta bir çığır açtı.
Taptaze bir hava getirdi. **Fru-
met Tektas** resimlerini, ilk de-
fa, 1945 yılında bu derneğin
salonunda sergiledi. Bu dernek-
te sanat toplantıları yapılır ve
konferanslar düzenlenirdi. Ne
var ki Frumet'in kurucusu ol-
duğu ve herkesin hayranlık
duyduğu bu sanat yuvası, onun
ölümüyle öksüz kaldı.

Onun sanatı ve anısı üzerine
ünlü ressamlarımız, müzisyen-
lerimiz ve yazarlarımız gönül-
den duygularla övgülü yayınlar
yaptılar. Bunlar arasında Güzel
Sanatlar Akademisi Profesörle-
rinden Louis Süe, Léopold-
Levi, Cemal Reşit ve Ekrem
Reşit Rey kardeşler, Mesut
Cemil Tel, Vedat Nedim Tör,
Behçet Kemal Çağlar ile Aka-
deminin tanınmış profesörleri
vardı.

FRUMET'İN ESERLERİ

Frumet fırcasını, hiç bir za-
man geçim ve ticaret kaygısıyla
kullanmadı. Ruhuna sınımsız olan
sanat zevkine doymak için re-
simler yaptı. Daha çok yağlıbo-
yayı işledi. Fırcası portre ve na-
turmort'a eğilimliydi. Nadir ola-
rak manzara yaptı. Figüratif
eserleri çoğunluktadır. Sanatının
ilk mayasını Roma'da alıbğından
resimlerinde hep bu etki sezilir.
1945 yılında sergilediği eserlerin
bir kısmı ile ondan sonrakileri
ölümünün 1. yılında, Güzel Sa-
natlar Akademisi'nin değerli Mü-
dürlerinden Asım Mutlu'nun

gayretiyle Akademi salonunda
sergileni. Bunlardan çok beğeni-
lenen 5 tablosu, Devlet Resim ve
Heykel Müzesi'ne hediye edildi.

AİLE ÇEVRESİNDEN KALANLAR

F.Tektas'ın **Ömer** ve **Aylin**
adında iki çocuğu oldu. **Ömer
Tektas** halen İstanbul'da, kızı
Aylin -annesinin fırcasını yakal-
lamaya çalışarak- bir ressam ola-
rak Viyana'da yaşamını sürdür-
mektedir.

Frumet'in yakın aile çevre-
sinden iki yeğeni bulunuyor. Biri
Londra'da **Güler Sofu**, diğeri İs-
tanbul'da **Aslı Mardin**. Her ikisi
de kadın dünyasının tanınmış ki-
şilerindedir.

ATATÜRK VE FRUMET

Büyükelçi Suat Davaz, Ata-
türk'ün takdir ettiği yakın mesai
arkadaşlarındandı. Kurtuluş sa-
vaşından sonra Roma'da, sonra
da Paris'te Türkiye'yi temsil et-
mesini Atatürk önermişti.

Türk dilinin özdeşleştirilmesi
ve soyadının kabulü yıllarında
Atatürk, yakın dostlarının ço-
cuklarına öztürkçe adlar verir,
bazılarının da soyadını belirlerdi.
Atatürk "Frumet" adını sert ve
eskinmiş bir kelime olarak nite-
lendirdiğinden bunu Türkleş-
tirmek istedi. Önce **Parlak** diye
düşünmüştü ama **Parla** da karar
kıldı. Ve **Frumet'e** "**PARLA**"
adını verdi. Ne var ki, Frumet'e
verilen bu ad kağıt üzerinde, tarih
bir anı olarak kaldı.

